

VÁCLAV HLADÍK. PŘÍMÝ (A ZAPOMENUTÝ) PŘEDCHŮDCE HANUŠE JELÍNKA

Jiří Hnilica

Václav Hladík. The Direct (and Forgotten) Predecessor of Hanuš Jelínek

Abstract: The article studies the major stages in the life of the Czech journalist and writer Václav Hladík. This native of Prague died prematurely in 1913. In particular, the study tries to demonstrate his connections to another remarkable figure of cultural transfer – Hanuš Jelínek. In the first place, these included his work for the literary periodical *Lumír*, followed by his activities in the area of Czech-French relations. It was Hladík that introduced Jelínek to Parisian salons. The paper draws attention to personal continuity as well as a qualitative shift in Czech Francophilia at the turn of the 20th century.

Keywords: Czech–French relations – Prague literature – F. X. Šalda – Václav Hladík – Hanuš Jelínek

*Když bylo ale nejhůře,
vyšli jsme na slunce směle.
Blaničtí pyšní rytíři,
pan Václav Hladík v čele...*

Viktor Dyk

Vývoj české literární tvorby doby „Belle époque“ byl mnohvrstevnatý a objevila se v něm celá řada proudů, od počínající moderny až k autorům orientujícím se na „mondainního“ čtenáře. Tato literatura sála plnými doušky i ze zahraničních inspirací, o čemž svědčí značný počet překladové literatury. Na přelomu století se vzedmula také jedna z nejsilnějších vln českého frankofilství. Odrazila se do titulu jednoho z dobových periodik: *Do světa. Praha-Paříž 1900*. Jeho redaktorem byl spisovatel, novinář, překladatel a přesvědčený frankofil Václav Hladík.

Václav Hladík – autor téměř dvou desítek knih a dramát, z nichž jedno uvedlo i Národní divadlo – patřil ve své době, jak ukazuje jeho osobní pozůstalost v Literárním archivu Památníku Národního písemnictví, bez pochyby k autorům čteným a oblíbeným. Rychle se však z povědomí čtenářů vytratil a zmizel téměř docela. Důvodem bylo i jeho zaměření, orientované na „mondainního“ čtenáře. Móda je totiž pomíjivá. Dobová slovníková hesla hovoří jasně: „*Jeho beletristické dílo je vedeno snahou vytvořiti po vzoru paříž-*

ském román ze soudobého pražského života, plného mocných finančních a průmyslových podniků i prudkých erotických dobrodružství. Co nebylo v Praze ve skutečnosti, to si Hladík domýšlel. Úhrnem to měla býti pařížská Cosmopolis, přenesená na českou půdu, a proto Hladík ztroskotat. [...] Co započal v povídkách, nedopověděl v povrchních, blaseových a dráždivých románech.“ „Sloužil hlavně myšlence česko-francouzského sblížení,“ můžeme však číst jinde. A právě tento bod je jedním z důležitých pojítek, proč si Václav Hladík zaslouží být citován vedle (chronologicky před) Hanuše Jelínka.

Oba spojovaly v životě hned dva momenty. Na prvním místě to byl časopis *Lumír*, na druhém jejich velmi silná pozice na poli česko-francouzských vztahů. Byl to právě Jelínek, který ještě v roce 1938, celých dvacet pět po Hladíkově smrti, „*dojatě a vděčně*“ vzpomínal, přiznal Hladíkovi především „*určitý průkopnický význam*“.¹

Prostředník, novinář a spisovatel

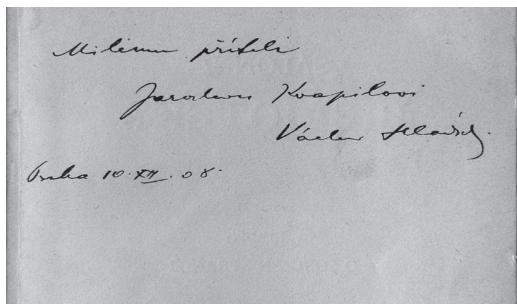
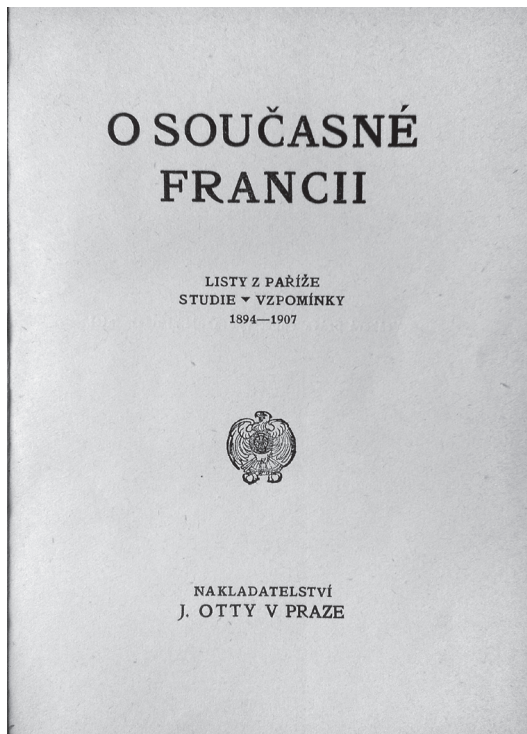
Václav Hladík se narodil 22. srpna 1868. Jeho otec byl obchodníkem zbožím plátenickým na Starém Městě pražském. Vše nasvědčuje tomu, že v této části své milované Prahy bydlel celý život. Přesněji šlo o dům 8/1020-I v Perlové ulici. Jedná se o čtyřpatrovou novostavbu postavenou podle Františka Havla v letech 1865–1866. Tento dům dodnes stojí a lze věřit, že vnější ani vnitřní dispozice stavby s podkrovním schodištěm se od Hladíkovy doby příliš nezměnily.

Hladík studoval na Československé obchodní akademii v Praze v Resselově ulici. Zde si počal budovat základy svých jazykových znalostí, mezi jeho povinné předměty patřila mimo samozřejmou němčinu poprvé francouzština, angličtina, ruština. Právě výuka cizích jazyků byla jedním z pilířů

¹ *Lumír*: 1938, roč. 64, č. 6, s. 334.

této instituce, kolem které oscilovala celá řada českých fran-
kofílů. Je známou skutečností, že Hanuš Jelínek zde před
první světovou válkou i vyučoval.

Po absolutoriu čekala Hladíka úřednická kariéra. Z nej-
větší pravděpodobnosti nastoupil nejprve na místo aspiranta
v Živnostenské bance. V tomto prostředí načerpal látku pro
své nejlepší povídky. Jeho skutečným literárním debutem
byl rok 1888. Tehdy na zasedání literárního oboru Umělecké

Titulní list exempláře věnovaného Jaroslavu Kvapilovi (Knihovna
Národního muzea, sign. Kvapil 224)

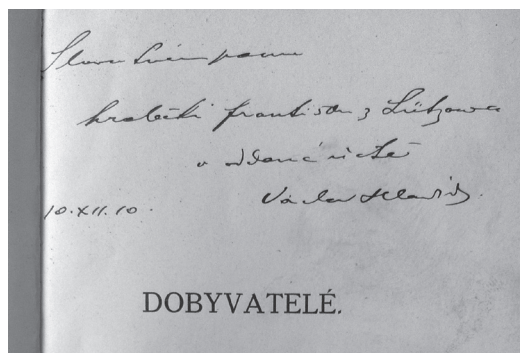
Na vakátu autorova dedikace „Milému příteli Jaroslavu Kvapilovi
Václav Hladík. Praha 10. XII. 08“

Besedy mu přečetl jeho přítel Vilém Mrštík povídku *Z dlaž-
by*. Charakterizoval ji silný naturalismus. Její první část vy-
šla v *České revue* ve Vídni.

Zásadním předělem v Hladíkově životě byl vstup do re-
dakce *Národní politiky* roku 1891, o sedm let později pak
přešel do redakce *Národních listů*, kde až do konce svého
života vedl vlivnou rubriku zahraniční politiky a psal tý-
denní fejeton. Setkal se zde například s Karlem Matějem

Čapkem-Chodem či s Ignátem Hermannem. Je zajímavé, že
se v tehdejší redakci setkali všichni průkopníci „pražského
románu“. Hermann byl navíc Hladíkovi rádcem a jakým-
si přátelským kritikem prvních prací. Zahraniční rubrika
vyžadovala časté cestování. Hladík navštívil Paříž poprvé
roku 1894. Dokládá to mimo jiné datace fejetonů z jeho
knihy *O současné Francii*, která se stala ve vztahu k chá-
pání znalosti Francie v českém prostředí předělovým titu-
lem.² Hanuš Jelínek ve své stručné recenzi zhodnotil klad-
ně tyto „dojmy, črtané lehkým perem salonního causeura“.³

Město nad Seinou mu nicméně plně učarovalo a láska
k němu jej pak provázela po zbytek života. Pařížským dopi-
sovatelem se však nikdy nestal, Paříž, nicméně spolu s Pra-
hou zásadním způsobem ovlivnila jeho literární tvorbu.

Hladíkovo rukopisné věnování hraběti Františku Lützowovi na ti-
tulním listě románu *Dobyvatelé* – „Slovutnému panu hraběti Fran-
tišku z Lützowa v oddané účtě 10. XII. 10 Václav Hladík“ (Knihov-
na Národního muzea, sign. Lützow 165)

Kosmopolitní život francouzské metropole poprvé využil
v dramatu *Nový život* a především pak v téměř emblematické
knize – *Dobyvatelé*. Tento román považoval za své hlavní
dílo. V dopise adresovaném Josefu Svítalovi-Kárníkovi z 13.
května 1908 zdůraznil, že připravuje „román ličící vliv cizích
kultur a ovzduší na českou duši, který snad bude pokládán za
vážnější dílo nežli mé jiné práce.“⁴

V dvaceti pěti kapitolách zde pak vykreslil životní pří-
běhy Čechů v Paříži a jejich rozdílné osudy a návraty domů.
Stéphane Reznikow ve své zásadní práci o českém fran-
kofilství tomuto románu věnoval zaslouženou pozornost
a dokumentoval na něm dokonce vlastní typologii českého
frankofilství: *francophilie „échaffaudage“* (Korn, ale také
Mádner), *francophilie „chic“* (Bemová, ale také Roven-
ský), *francophilie „sceptique“* (Vorlík), konečně *francophi-
lie „miroir“* (Hurych). Novinář Hurych, který nakonec
spáchal v Paříži sebevraždu, nese Hladíkovy výrazné auto-
biografické rysy.⁵

O významném posunu ve vztahu českých zemí k Francii
hovořily i dobové kritiky *Dobyvatelů*. Podle Jeana Rowal-
skioho⁶ zachytil autor postavy „odpovídající téměř skuteč-
nosti“, což by ovšem podle autora neplatilo, kdyby byla
knihy psána před deseti či patnácti lety. Na rozvoji těchto
česko-francouzských vazeb, umocněných především spo-

² HLADÍK, Václav. *O současné Francii. Listy z Paříže, studie, vzpomínky 1894–1907*. Praha: J. Otto, 1908.

³ *Lumír*: 1909, roč. 37, č. 5, s. 236–237.

⁴ Dopis V. Hladíka J. Svítalovi-Kárníkovi, 13. 5. 1908, cit. dle *Národních listů: Jubilejní sborník (1861–1941)*. Praha: Pražská akciová společnost, 1941, s. 79.

⁵ REZNIKOW, Stéphane. *Frankofilství a česká identita 1848–1914*. Praha: Karolinum, 2008, s. 521.

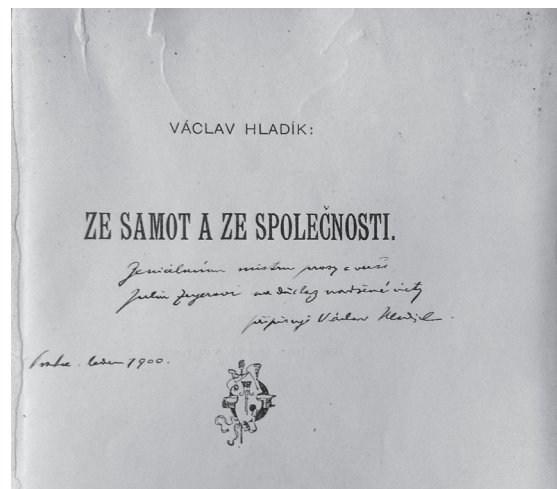
⁶ Alexandr Bačkovský (1880–1925), pseud. Jean Rowalski, inženýr pozemního stavitelství, od 1920 přednosta personálního oddělení ministerstva zahranič-
ních věcí, literární kritik a překladatel z francouzštiny a italštiny.

luprací (po roce 1905 kritizované) pařížské a pražské radnice, se Hladík velmi aktivně podílel. Jelínek pak na mnohé navazoval, neboť právě Hladík ho uvedl v Paříži především k Albertu Sorelovi.⁷

Redaktor *Lumíra*

Druhým tématem, ve kterém se osudy Václava Hladíka a Hanuše Jelínka protínají, je působení v časopisu *Lumír*. Hladík ho převzal z rukou Josefa Václava Sládka v září roku 1898. Na přelomu minulého a předminulého století byl Václav Hladík velmi vytížen. Stanul na vrcholu své literární i společenské aktivity. Pro vytvoření stálého kruhu přispěvatelů využil svých dřívějších kontaktů či oslovil nové spolupracovníky. K těm druhým patřil např. Viktor Dyk, Josef Merhaut, Ladislav Quis. Ambice měl redaktor nemalé, plány dobré a podmínky vyhovující. První číslo se prezentovalo velmi dobře: básně Adolfa Heyduka, Josefa Václava Sládka, Otakara Březiny, próza Julia Zeyera. Získán byl F. X. Šalda (esej *Experimenty*) a svůj známý text *Bestia triumphans* obhajující starou Prahu zde uveřejnil Vilém Mrštík. Sám Hladík ostatně působil v domácí radě Klubu za starou Prahu hned od počátku; o vazbě na organizaci svědčí i fakt, že jeho čestnými členy byli v roce 1902 zvoleni dva Hladíkovi přátelé – Charles Normand a hrabě František Lützow. Na stránkách časopisu se sešli lumírovci s generací devadesátých let (vyjma Machara a Krejčího) a k nim přibýli někteří mladší autoři (Dyk, Theer, Toman, Sezima, Novák, Jelínek). Zejména ti mladší retrospektivně oceňovali fakt, že jim právě Hladík pomohl k prvnímu otištění jejich literárních pokusů. Kulturní práce však dostávala trhliny již při prvních redakčních schůzkách. Karel Sezima na to vzpomínal po letech: „Živě si pamatuji na redakční schůzku *Lumíra* po vydání prvního čísla. Bylo to vlastně sezvané shromáždění užšího kruhu spolupracovníků – i těch žádoucích, kteří měli být teprve získáni. Ale dopadlo to celkem chabě. První po mně, zvyklém dochvilnosti přišel se svým intímem A. Štolcem, tuším denním hostem v Platýzu, nemluvný Antonín Sova. Po vzájemném představení bořil vypouklé oči úporně do některého bodu ubrusu nebo podlahy, a když jsem se snažil navázat hovor, zdálo se, že je to zadumanému senzitivovi proti mysli. [...] Až mezi nás vpadl Hilbert, zahartusil na Hladíka, že dosud nepřišel, a rozmrzen se přestěhoval do jiné místnosti „formanky“, kde zasedával s Mánesáky. Vešel Šalda také v zlostném rozmaru. Byl zjevně rozmrzen, že byl v prvním čísle tištěn až před samým feuilletonem, kdežto ročník zahajovala báseň bývalého redaktora J. V. Sládka – na rozloučenou. [...] Číslo se nepresentovalo zle, ale redaktor toho večera mnoho od nás zkoušel pro své opoždění. Marně poukazoval na svůj smoking, v kterém prý přichází rovnou z nezbytné večerní společnosti, také ve vyšším lumírovském zájmu. Rozešli jsme se v mrazivé náladě.“⁸

Právě Šaldova spolupráce se zdála pro Hladíkův nový *Lumír* velmi významná. Ke spolupráci ho přesvědčil Karel Sezima. Na konci devadesátých let se pražský literární život do velké míry vyhraňoval do jednotlivých skupin sdru-

Hladíkova dedikace Juliu Zeyerovi v knize *Ze samot a ze společnosti* – „Genialnímu mistru prosy a verše Juliu Zeyerovi na důkaz nadšené úcty připisuje Václav Hladík Praha leden 1900“ (*Knihovna Národního muzea, sign. Zeyer 1947*)

žených kolem svých časopisů. *Moderní revue* spojovala dekadenty, v té době s nimi spolupracoval *Nový kult* S. K. Neumanna. Realistická skupina se soustředila kolem *Času* (Masaryk, Herben, Machar). Řada jednotlivců se snažila vystupovat samostatně. K nim se řadil i F. X. Šalda. Proto využil nabídku ke spolupráci a slibu značné autorské svobody. Netrvalo dlouho a právě Šaldovo angažmá vyvolalo polemiku s *Moderní revue* a *Novým kultem*. Tato polemika se vlekla téměř celým ročníkem 1899/1900 a stála u počátku rozpadu prvotního okruhu přispěvatelů. V jejím průběhu se jasně projevil zásadní rozpor v pojetí zaměření časopisu mezi Šaldou, Hladíkem a v neposlední řadě majitelem listu Janem Ottou. Vydavatelova korespondence s Hladíkem jasně ukazuje, jak málo se panu radovi podobné věci líbily a jak neváhal škrtat a zakazovat. Redaktor se ocitl v kleštích, neboť i Šaldovi se jeho počínání zdálo být příliš kompromisní. K akceleraci vnitřního sporu také přispívaly tehdejší časté Hladíkovy návštěvy v Paříži. Šalda pak s Hladíkem vedl velmi nesmlouvavou a osobní polemiku, v které označil Hladíkovy romány za „bezvýznamné, lacině parfemované zboží, padělký francouzského románu“.⁹

Snad i díky všem sjednaným kompromisům literární kvality *Lumíra* postupně upadaly, klesal i zájem odběratelů. Nepomohl ani pokus měnit periodicitu, ani přechod k odbornějším článkům. Hladíkovi se nezdařilo ani vybudovat slibovanou, pevnou síť překladové literatury. Příchod Jaroslava Vlčka do redakce v roce 1905 posílil zejména odborné stránky měsíčníku. O francouzské literatuře sem začal například psát známý milovník Rabelaise Prokop M. Haškovec. Ale Hladík se již v září 1907 trpce rozloučil. Po něm přišel Viktor Dyk a zanedlouho právě Hanuš Jelínek.

Ohlédnutí za životem a dílem

Václav Hladík zemřel 29. dubna 1913 v nedožitých čtyřiceti pěti letech. Jak dále vyplývá z úmrtního listu, který se na

⁷ Francouzský historik, diplomat a spisovatel (1842–1906). Srov. JELÍNEK, Hanuš. *Zahučaly lesy. Kniha vzpomínek*. Praha: Fr. Borový, 1947, s. 206–207.

⁸ SEZIMA, Karel. *Z mého života II*. Praha: J. R. Vilímeck, 1946, s. 62.

⁹ Srov. MACEK, Emanuel. F. X. Šalda a Hladíkův *Lumír*. In: *Sborník Národního muzea řada C – Literární věda*. 1964, roč. 9, č. 1, s. 1–40 a KONRÁD, Karel. Soubor Šalda-Hladík. *Lidová demokracie*. 1954, roč. 10, č. 202, 22. 8., s. 7.

rozdíl od toho rodného zachoval v pozůstalosti, pohřeb se konal 1. května 1913 u Panny Marie Sněžné. Matrikovým vyznáním byl sice katolík, ale svátostmi zaopatřen nebyl. Po veškeré své literární činnosti zemřel s občanským povoláním redaktor *Národních listů*. Farář Ferdinand Štibinger poslední slova nad jeho hrobem pronášel na Olšanských hřbitovech. Jeho náhrobek však již dnes neexistuje. V hrobě číslo 25 v oddělení 3a na devátém hřbitově na Olšanech se dnes nalézá místo odpočinku někoho jiného.

Co bylo příčinou smrti v jeho nepřilíš pokročilém věku? Poslední úřední dokument mluví jasně – Paralyssa progresiva – stádium doprovázející neléčenou „francouzskou nemoc“, syfilis.

Hladíkovo dílo reagovalo „proti dusivé malosti společenského života pražského“.¹⁰ Pod dvojím úhlem konfrontovalo obraz Prahy a západních metropolí, české poměry se zahraničím. Svou podporou česko-francouzských vztahů chtěl Hladík kritizovat a zlepšovat soudobou situaci v Čechách. Jeho čeští Francouzi se totiž do vlasti vždy vraceli. „*Myšlenkové západník, citově Slovan,*“ napsal o něm přítel František Khol.¹¹

I to bylo důvodem, proč Václav Hladík vytvořil (až poněkud křečovitou) literární postavu Evžena Voldana. Politika nové éry zastávajícího filozofii síly, vštěpované mu otcem – starovlastencem, a věřícího v politický rozkvet národa, čerpajícího ze zkušeností nabytých v cizině. Autor to dokreslil slovy: „*V cizině, kde neznají rozkoše slovansko-orientální pohodlnosti a německé sousedské povalečnosti, kde lidé nedovedou prosedět dopoledne ve vinárně, odpoledne v kavárně a večer v hospodě. [...] Vedle toho života zvol-*

na se šinoucího, mělkého a prázdného, usínavě zabředlého ve výparech piva, připadaly mu (Voldanovi, pozn. JH) životy cizích velkoměst se svými lomoznými víry boulevardů a křižovatek, se svými vřavami burs a jasy divadel se svými překotnými a divoce ryčnými proudy davů a shluky povozů, omnibusů, tramway jako něco rozjařeně nadnášejícího mysl, opijejícího duch, rozněcujícího energii a touhu. Zamiloval si ty nervosní horečky a gladiátorské zápasy života, který se řítítl mocný, hlučný, tragický i jásající pařížskými boulevardy i zasmušilými perspektivami londýnských ulic.“¹²

Soudobí autoři mu vyčítali povrchnost psaní, zachycování pouhého lesku a odrazu. „*Názorová roztržštěnost, nejednotnost, zatrpklé světáctví, libovolná idealizace poměrů i vztahů*“, to jsou ve zkratce zachycené body, které byly v Hladíkův neprospěch citovány v souvislosti s jeho knihami.

Václav Hladík je zapomenutý průkopník česko-francouzských vztahů. Byl to on, kdo v roce 1899 navazoval za redakci *Národních listů* spolupráci s pařížskou radnicí. Stojí tedy u počátku „Entente cordiale“ mezi Prahou a Paříží. Reprezentuje typ českého frankofila. Jeho úzké vztahy s hrabětem Lützowem umožnily podtrhnout kosmopolitismus tohoto frankofilství – světáctví, které se snažil ve svých románech zvětšit. O deset let mladší Hanuš Jelínek, který přijel do Paříže studovat ve chvíli, kdy byl Hladík na vrcholu svých sil, představuje v konfrontaci s ním nejen jiný typ českého frankofilství, ale i vyzrálejší vztah českého prostředí s Evropou. Generace Hanuše Jelínka Hladíka překonala.

Václav Hladík. Le prédécesseur direct (et oublié) de Hanuš Jelínek

Václav Hladík est né en 1868 à Prague. C'est précisément à Prague, capitale du royaume tchèque, qu'il a ensuite consacré une bonne partie de son œuvre littéraire. Il s'est engagé activement dans la protection des monuments historiques, notamment dans le cadre du Club pour la Vieille Prague [Klub za starou Prahu]. Hladík est diplômé de l'Académie tchécoslovaque de commerce, qui comptait, avant 1914, parmi les principaux établissements d'enseignement tchèque où l'on pouvait obtenir une formation linguistique de qualité. Son orientation vers les langues vivantes (en particulier le français et l'anglais) a été décisive pour les activités publiques à venir de Hladík. Ses contacts avec le comte F. Lützow, puis les liens noués à Paris, ont également revêtu une grande importance. Après un très bref intermède comme employé de banque, Hladík a embrassé une carrière de journaliste qu'il n'a plus quittée jusqu'à la fin de ses jours. Il a acquis une renommée certaine en tant que rédacteur de la rubrique étrangère et feuilletoniste à *Národní listy* [Le Journal National]. Il est mort prématurément en 1913. Or, Václav Hladík s'est surtout imposé en qualité d'auteur à succès de romans mondains situés dans le milieu (d'ailleurs inexistant)

de la haute société pragoise. Il a créé les personnages littéraires d'Evžen Voldan ou d'Artuš, qui incarnent le type du dandy, si prisé à la « Belle Époque ».

Cette contribution s'attache ensuite, avant tout, à la recherche des liens entre les activités et la vie de Hladík et l'œuvre de Hanuš Jelínek, médiateur important des relations tchéco-françaises. Les liens directs entre les deux hommes ont un double caractère. En premier lieu, après 1898, Hladík introduit le jeune Jelínek dans l'univers parisien ; il lui facilite l'accès à certains salons (tel celui d'A. Sorel), faisant office, dans une certaine mesure, de son précurseur direct dans le champ des relations tchéco-françaises. En même temps, Hladík – en tant que rédacteur en chef de la revue littéraire *Lumír* – a facilité les débuts littéraires d'un grand nombre d'écrivains de la nouvelle génération. À cet égard, Hanuš Jelínek a gardé de lui sa vie durant un souvenir reconnaissant. Si l'œuvre de Václav Hladík a été soumise en son temps à de nombreuses critiques, Hladík peut être considéré comme un médiateur important dans les relations tchéco-françaises, et au-delà. La génération montante, dont Hanuš Jelínek est la figure de proue, va toutefois considérablement dépasser en qualité ces liens culturels avec l'Occident.

¹⁰ *Lumír*. 1913, roč. 41, č. 8, s. 375.

¹¹ *Moravsko-slezská revue*. 1909, roč. 5, č. 9, s. 415.

¹² HLADÍK, Václav. *Evžen Voldan*. Praha: J. Otto, 1905, s. 170.